

RISKÓ-TÓTH MÁRIA

A pedofiliáról

*„Két én van bennem: van egy, aki tudja, hogy mit lehet,
és egy másik, ami nem azt csinálja.
Őli egymást a két rész, borzasztó feszültség.”*

Az összes perverzió, parafília közül a pedofília váltja ki a legnagyobb és leg-egységesebb viszolygást és ellenszenvet az emberekből. Valóban, kevés gyomorforgatóbb dolog van, mint egy ártatlan kisgyermek szexuális zaklatása. A tette adott reakción nem enyhít az sem, ha belegondolunk, hogy az illető gyermekkorában vélhetően szintén áldozat volt, és ha tudjuk, hogy mi min- denen ment keresztül addig, míg ennyire torz személyisége és szexuális ori- entációja alakult ki. De maga a személy iránt érezhetünk némi megértést.

Bár mindenki ismeri a szót, mégsem mindig egyértelmű, hogy mit neve- zünk pedofiliának. A pedofília pszichiátriai és nem jogi terminus. A DSM-5 meghatározása szerint pubertás előtt álló gyermekekhez való szexuális von- zódást jelent. Tehát a sértettet tekintve kevésbé életkorhoz, mint testi fejlett- séghez kötött a megállapítása. Az nevezhető pedofilnak, aki számára a fejlet- len, másodlagos nemi jellegekkel még nem bíró gyermek szexuálisan ingerkeltő, és késztetést érez vágyai kielésére vagy ki is éli őket. Legalább tí- zenhat évesnek és a vonzónak talált gyerekeknél öt évvel idősebbnek kell lennie az illető személynek ahhoz, hogy ezt mondhassuk rá¹. E szerint, ha manapság valakinek megtetszik egy tizenkét-tizenhárom éves, érett testű lány, az nem pedofil.

A pedofil zavar két formáját különböztethetjük meg. Az egyik a regrediáló pedofil, akit az egyszerűség és a szemléletesség kedvéért nevezhetünk gátlás- talan személyiségnek is. Az ő esetében inkább a szituáció, az adott gyermek érzelmileg és fizikailag kiszolgáltatott volta váltja ki a szexuális késztetést, azért fordul a gyerek irányába, mert kéznél van, hatalma van felette (például nevelt vagy édes gyermek, unoka), nem pedig kifejezetten azért, mert szexuá- lis orientációja ilyen természetű. Előnyös lehet számára az is, hogy esetében nem kell olyan teljesítményt nyújtania, mint egy szexuális tapasztalattal és

¹ DSM-5 referencia kézikönyv a DSM-5 diagnosztikai kritériumaihoz Oriold és Társai Kiadó, Budapest, 2014

esetleg elvárásokkal bíró felnőtt nőnél. Az ilyen személyt nem tartja vissza sem értelmi, sem érzelmi, sem erkölcsi megfontolás, vagyis gátlástalanul használja a közelében lévő gyereket. A szakirodalom szerint a regrediáló típus főként lányokat molesztál, és kevés áldozata van².

A fixált pedofilok számára viszont kifejezetten az éretlen gyermeket sem vonzó, és kifinomult módokon igyekeznek becserkészni. Ők főként fiúkhoz közelednek, és sok áldozatuk van³. A gyerekeket érintő szexuális zaklatások nagyobb részét vélhetően a regrediáló pedofilok, a gátlástalan személyek követik el, kevesebbet a fixált típusba tartozók. Ebben a cikkben főként az utóbbiakról, a „valódi” pedofilokról lesz szó, bár a határvonal nem mindig éles.

Senki sem tudja, mitől

Azt, hogy mitől alakul ki egy perverzió, nem lehet tudni, azt pedig főleg nem, hogy miért éppen az adott formája jelenik meg. Némely parafília esetében nem zárható ki, hogy egy gyermekkorban megélt trauma kontrollált környezetben, a korábban bántalmazott személy irányítása alatt való újraélése és ezáltal a hatékonyság megélése lehet a magyarázat (szadizmus, mazochizmus)⁴. De legtöbbször nem lehet kiváltó eseményhez vagy folyamathoz kötni a meglévő zavart.

Ennek megfelelően a pedofília eredete sem tisztázható pontosan. Közös jellemzőként annyi elmondható, hogy alapvető, súlyos önértékelési zavar jellemzi őket, illetve, hogy az anya szerepe a fejlődés során kulcsfontosságú lehet. A közös pont, amiről az általam vizsgált esetekben az alanyok beszámoltak: az anya került a testi kontaktust, fizikai érintkezést a gyermekével a legszükségesebbekben (például tisztába tevésen) túl.

Ők is szenvednek

Biztosan vannak olyan fixált pedofilok, akik számára nem okoznak lelkiismereti konfliktust a vágyaik, és gátlástalanul élik ki őket. Azok, akikkel én a rendőrségi ügyek kapcsán találkoztam, többnyire súlyosan szenvedtek abnormális késztetéseiktől, bár vélhetően inkább annak tiltott jellegétől, attól, hogy ez a környezet előtt nem vállalható, megvalósítás esetén retorziók várhatók,

² Glen O. Gabbard: A pszichodinamikus pszichiátria tankönyve Lélekleben Otthon Kiadó, Budapest, 2008

³ Uo.

⁴ Uo.

és kisebb mértékben zavarta őket az, hogy mennyit árthatnak egy gyereknek azzal, ha szexuálisan közelednek hozzá. „*Nálam az ösztön és az értelem kökeményen harcol egymással*” – fogalmazta meg egyikük, míg másikuk a mottóban idézett mondatot mondta erről.

Néhány esetben még azt is mondhatjuk, hogy megkönnyebbültek, amikor lebuktak: abban reménykedtek ugyanis, végre lehetőségük nyílik arra, hogy segítséget kapnak, és megszabadulnak az őket kínzó ösztöneiktől. Ennek lehet tulajdonítható, hogy ezek a személyek nagyon őszintén feltárták életük alakulásának történetét. Őszinteségük másik oka lehetett, hogy olyan dologról beszélhettek, amely éveken keresztül az életük középpontjában állt, viszont soha senkivel nem oszthatták meg.

Két eset

A továbbiakban két teljesen különböző szociokulturális háttérrel, életúttal és személyiséggel jellemezhető pedofil férfi esetét nézzük meg közelebbről. A sorsukban feltárható kevés közös momentum egyike a család szerkezetének hasonlósága. Közös tulajdonságuk továbbá, hogy mindketten igen kiemelkedő intelligenciájúak. Egyiküket – nevezzük Patriknak – kimagasló képességei folytán csodagyerekként tartották számon.

A két férfi külseje, megjelenése is igen eltérő. Patrik – aki 25 éves volt az elkövetéskor – kislírius arcú, helyes fiatalember, aki akár sikeres is lehet a korabeli nőknél.

Másikuk, nevezzük Károlynak – ő 40 éves volt akkor –, első ránézésre ápolatlan, elhanyagolt, züllött kinézetű férfi. Jobban megnézve rájöhetünk, hogy emögött „munka” van, direkt mutatja magát csúnyának. Frizurája sajátos, ruházata túlzottan „laza”, a darabok összeválogatása „csavargós” jellegre utal, viszont tiszták és jó minőségűek. Kinézetéről elmondta, hogy ő mindig is előnytelennek tartotta. Feltételezhető, hogy rendezetlen, elhanyagolt benyomást keltő külsejével utol akarta érni a saját magáról benne élő képet.

A család

A két esetben hasonló a szülők szerepmegosztása a származási családon belül: erős, de patológias jegyeket mutató anya, akit a gyerek gyűlölt, és akitől viszolygott („*undorodtam tőle cefetül*”), és egy gyenge, jelentéktelen apa. A szex mindkettőjük családjában tabutéma, a testi kontaktus tiltva volt.

Patrik kiemelkedő társadalmi státusú családból származott, diplomás szülők, sok testvér, jó anyagi körülmények, a környezetük mintacsaládnak látta őket. A sok gyerek azonban a fogamzásgátlást bűnnek tartó bigott vallásosság miatt született, kevésbé az utánuk érzett vágy miatt. A vallásosság is csak egy kifelé mutatott kép volt, nem valóban megélt mély hit és életforma. A családon belül – Patrik elmondása szerint – értelmetlen szigor és az érzelmek háttérbe szorítása dominált. Az anya magatartása kiszámíthatatlan, hirtelen, a család többi tagját megalázó és időnként súlyosan bántalmazó volt.

A testi érintkezés a gyerekek és a szülők között is tiltva volt. *„Anyám valahogy mindig is iszonyodott a fizikai érintéstől és engem is ilyennek nevelt. Kisgyerekként gyakran birkóztunk a húgaimmal és sokszor minden indok nélkül odajött és néha meg is vert, hogy fejezzétek be ezt a malackodást.”* Az anya magatartása utalhat arra, hogy a gyerekek ártatlan játékát szexualizálta, egyben utalhat egyfajta patológiás szexualizáltságra is a családon belül.

Károly családja a falu, és egyben a társadalom peremén élt. Ő egyke volt, aki egy általa „putri”-nak titulált viskóban élt a szüleivel, akik között szintén semmiféle testi kontaktus nem volt. Az anya a férfi elmondása alapján elhanyagoló volt mind érzelmileg, mind a fizikai gondozás tekintetében. A putriban viszolyogtató kosz volt, amitől Károly kicsi korától undorodott. *„Anyám lavórban mosogatott, olyan koszos vízben, hogy rosszabbul nézett ki az edény, mint mosogatás előtt. Én mindig megszagoltam az edényt, mielőtt ettem belőle. [...] Gány volt, egy igénytelen ember.”* A gyermekként megélt mocskok ellentételezésének tűnik a gyermeki tisztaság, amelyhez vonzódott.

Mindkét férfiről elmondható, hogy undorodtak az anyjuktól, viszont mindketten hozzá nagyon hasonlóknak élték meg önmagukat. Ez nagyfokú ambivalenciát jelent az önértékelésben, illetve az önfogadás súlyos zavarát mutatja.

Tanulmányok és munka

Patrik egy vidéki egyetem népszerű szakán tanult tovább, de nem fejezte be, a felénél abbahagyta, és könnyű pénzkereset után nézett, ami végül kudarcba fulladt. Az elkövetéskor nem dolgozott.

Károly családja egyáltalán nem támogatta a tanulmányait, egy kívülálló vette pártfogásába és juttatta be egy középiskolába. Ezt elvégezte, és később vállalkozóként, kemény munkával sok pénzt keresett. Olyan sikeres lett, hogy még egy iskolában is taníthatott tanári képzettség nélkül. *„Nagyszerű időszak volt, együtt volt minden, a gyerekek és a hobbim.”*

A „csodagyerek” tehát nem tudta kihasználni a képességeit, míg a kedvezőtlen helyzetből induló fiú szakmai téren nagy sikereket ért el.

Pszichoszexuális fejlődés

Patrik esetében nincsen éles határ az említett regrediáló és fixált pedofília között. Ő korabeli nőekkel is folytatott szexuális viszonyt, és – elmondása és az életvezetéséről megtudottak alapján – nem kereste kifejezetten a gyerekekkel való kapcsolatot, de elismerte a hozzájuk való szexuális vonzódását, és részletesen végigvezette, szerinte hogyan alakult ki ez benne, érezhetően sokat elmélkedett ezen. Mivel azonban a pszichoszexuális fejlődés kevésbé tudatos módon, kevésbé az „előtérben” formálódik, és vélhetően jóval korábbi mozzanatok is szerepet játszhatnak kialakulásában, mint amire vissza lehetne emlékezni, vélelmezhető, hogy lényeges mozzanatok rejtve maradtak.

Patrik legkorábbi életkorától részletesen felidézte, milyen szexuális jellegű élményei voltak (óvodás korban egymás nemi szervének megnézése, serdülőként kudarcélmények korabeli lányokkal stb.), ami nem különbözött lényegesen a fejlődés átlagos menetétől, a korabeli gyerekek élményeitől. Arra azonban a felidézés módja mindenképpen utalhat, hogy ez a terület már korán a figyelmé középpontjába került, és ezen élmények *megélése* térhetett el már eleve a normálisnak tekinthetőtől. Egyebek között felidézett egy emléket hat-hét éves korából, amikor kórházi tartózkodása során egy nővér „szexuálisan zaklatta” őt. Nem zárható ki azonban, hogy a cselekmény az ápolási rutin része volt, amit a patológia hatására értékelhetett akkor vagy utólag szexuális indíttatású mozzanatként. Valóban nagy jelentősége lehetett viszont az anyjától való viszolygásának, amit összekapcsolhatott annak nőiségével és kiterjeszthette minden felnőtt nőre. „16 éves koromig csak kislánypuncikról ábrándoztam – csak arról voltak élményeim. Akkoriban még nem lehetett, a szüleim elzártak az ilyesmitől. Ha felnőttet láttam, elborzadtam a látványtól. Mindig az jutott eszembe, hogy nézett ki anyámé. Amikor anyámat láttam sokkoló élmény volt. Iszonyatos szőrös szörnyetegnek láttam. Egyszerűen nem tudtam feldolgozni, hogy mi az ott a lába között, és attól kezdve kerültem az ilyen látványt [...] Lehet, hogy egy szerető anyát szépnek láttam volna.”

Károly szintén viszonylag nyíltan beszélt szexuális másságáról, gondjairól. A szex ebben a családban is tabutéma volt. A szülőknek szexuális kapcsolata „nem volt. Biztos, hogy nem volt. Egyetlen alkalom lehetett, amikor én megszülettem, akkor is véletlenül. Anyám nem tűrt meg semmi testi közeledést.”

A szülők közti szerepmegosztás a hagyományoshoz képest fordított volt: az anya az erősebb, az apa – aki alkoholista volt – jóval gyengébb. A megfelelő férfiminta nem állt rendelkezésre, az anya pedig tisztítóvá vált. Innen származhat a nőies formáktól való viszolygása: „*Csináltam egy kísérletet fiú és lány meztelen formák összehasonlítására. A fiút arányosabbnak láttam, taszít a nagy mell, széles csípő. [...] Anyám kövér asszony volt. Lelógó mellek, nagy has, nagy fenék.*”

Elhanyagoltan, érzelmek, rendszer és elvek nélkül nevelkedett fel. Így alakulhatott ki benne az igény, és vált számára a szex: „*a kölcsönös, olyan fajta intimitással, amit nem kaptam meg az anyámtól. Nem a közösülés, hanem... a simogatás a fő szó benne. Odabújás, ölbe vevés – intimitás. Fontos a tiszta szépség. Nagy volt a vágy az érintésekért, amit az anyámtól nem kaptam meg. Az érintés sokkal fontosabb nekem, mint a közösülés.*”

Elmondása szerint nyolcadik osztályos korában vette észre, hogy „*nem lányokkal álmodom, hanem fiúkkal. Nem tűnt tjesztőnek, sem természetellenesnek.*” Néhány év múlva már „*lelkiismeret-furdalásom volt, hogy ez nem jó*”. Irigykedve nézte kortársait: „*más emberek boldogok, vidámak, barátnőjük van, én meg más vagyok. Mindenkinek volt barátnője, csak én nem kellett semkinek.*” Tizenöt éves korától több éven át szexuális kapcsolata volt egy fiúval, de közösülés nem történt. Próbálkozott közben lányokkal is, közösülésig azonban velük sem jutott el.

Tizenhét-tizennyolc évesen észlelte, hogy „*a gyerekek is vonzanak. Fiú vagy lány, de csak akkor, ha nagyon-nagyon szép. [...] A bőre illata, tisztasága, megérinteni...*” A gyerekekkel „*könnyebben ment az ismerkedés, jobban elfogadnak, felnéznek rám*”. A konkrét vágyakról elmondottak azonban kisé zavarnosnak hatottak, a más témákban őt jellemző logika és határozottság szertefoszlott: „*Gyerekekkel közösülés nem [...] soha nem tennék velük ilyet, legalábbis remélem. Odabújás, érzem az illatát. A fiúkkal való fantáziálásokban a közösülésen van a hangsúly. Lányokkal nincs közösülés, inkább intimitás.*” (Milyen arányban szerepelnek a fantáziáiban gyerekek, fiúk és lányok?) „*Ötven-ötven százalékban fiúk és gyerekek. Lányok nem.*”

Károly nem számolt be gyermekkorában őt ért szexuális zaklatásról.

Az esemény maga – aki keresi, és akinek adódik

Patrik – legalábbis a rendőrségre került esetben, másról pedig nem tudunk – nem kereste az alkalmat arra, hogy gyerekekkel kerülhessen intim helyzetbe. Egy a szüleinél vendégeskedő házaspár unokáját zaklatta, amikor náluk alud-

tak és a négyéves kislány az ő szobájában kapott helyet. Állítása szerint a kislány kezdeményezett, ami abban állt, hogy simogatta magát. Valóban nem zárható ki, hogy ebben az életkorban ilyet tesz egy kislány, de ezt az öntudatlan cselekedetet kezdeményezésként értelmezni szintén a patológia része. „*Előtte nem is ábrándoztam erről a kislányról, ott helyben váltotta ki belőlem az ingert. Mégpedig azzal, hogy simogatni kezdte magát. Bekapcsolt nálam valami, aminek nem kellett volna: miért ne taníthatnám meg őt egy-két apróságra. Nekem is jobb lett volna, ha korábban felvilágosítanak. A dolog első részénél izgatott a dolog, akkor élveztem. A második részénél már nem. Az járt az agyamban, hogy legyen már vége, hogy mászok ki ebből!*” A cselekmény simogatást és orális érintkezést jelentett mindkét részről. Próbálta rávenni a kislányt arra, hogy ne beszéljen erről senkinek, ő azonban másnap egyből elmondta a nagyszüleinek.

Károly kifejezetten a gyerekekhez való szexuális vonzódása miatt helyezkedett el egy iskolában képesítés nélküli tanárként. Ennek megfelelően egy tanítványához, egy tizenegy éves kisfiúhoz közeledett, amikor az nála, a lakásán tartózkodott. Különösen problémás családból származó, lányos arcú, szép és értelmes kisfiú volt, aki apapótlékként tekintett a férfira. Sok időt töltöttek együtt, a férfi módszeresen hálózta be őt. „*Bence nagyon sérült családból jön. Nagyon jóképű fiú. Sokat volt nálam, feljött a lakásomra. Én tanítottam rendesen enni, asztalhoz ülni [...] Nehezen tudta kimutatni az érzéseit, kapaszkodott belém. Nála a simogatás ütlek volt. Láttam, ahogy finomodott, lágyult. Végül az ember már hozzá tudott nyúlni emberi módon. El tudta fogadni a simogatást. Beérett a gyümölcs. Aztán tovább mentem, mint kellett volna... Bence végre elfogadott egy felnőttet... átléptem a határt. Átcsapott abba, amit már nem tudtam kontrollálni. Most nem én adok, hanem én kapok. Ez járt cserében. Bántani nem akartam. Akkor nem tudtam magamat kontrollálni.*” Végül addig jutott, hogy simogatta és a nadrágjába nyúlt, a kisfiú azonban, amikor egyértelművé vált számára a normalitás határának átlépése, megijedt és elszaladt. Később elmondta a barátainak, mi történt. Károly nem tagadta tettét, egyből beismerte, elmondása szerint annak érdekében, hogy a kisfiút megkímélje a további megpróbáltatásoktól.

Nem erőszakkal, hanem behálózással – a sértett

A fixált pedofiloknak – mint a legutóbbi idézetből is látható – megvannak a módszereik arra, hogy behálózzák áldozataikat. Nagyszerű érzékkel választják ki az érzelmileg elhanyagolt, szeretethiánnyal küszködő, magányos gye-

rekeket, akik a szeretet jelének veszik a közeledést, és ezért cserébe belemenek a fokozatosan mélyülő ismeretlen, ijesztő, bűnös és kínzó testi viszonyba. Előfordulhat, hogy a pedofil pénzt vagy különféle tárgyakat (chipstől a telefonig) is ad cserébe. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy a kiegyensúlyozott családban, jó körülmények között élő gyerekek teljes biztonságban vannak.

A regrediáló pedofilok, gátlástalan személyiségek esetében is gyakoribb az, hogy helyzetükkel visszaélve, fizikai erőszak alkalmazása nélkül létesítenek valamilyen mértékű szexuális kapcsolatot a közelükben élő gyermekkel. Előfordult, hogy a természetgyógyász apa gyógymódnak beállítva alkalmazta a szexuális aktust a lányán néhány éves korától kezdve, aki már serdülve jött rá, mi is történik vele valójában. Van, amikor valóban „szerelmi” kapcsolat alakul ki a gyermek és a felnőtt között, mert a gyermek – hasonlóan a korábban tárgyaltakhoz – azt érzi, hogy végre valaki szereti, és ezért megéri benne lennie egy ilyen, egyébként számára gyötrő testi viszonyban. Ez legtöbbször nevelőapa és lánya között látható. Ilyenkor a gyermek súlyos büntudatot él meg az anya „megcsalása” miatt is, ami tovább súlyosbítja a traumát. Ezen esetek nagy részében az anya elhanyagoló magatartása alapozza meg a férfi és a gyermek kapcsolatát.

Gyakran hivatkoznak az elkövetők arra, hogy a gyermek kezdeményezett, az ölébe ült, simogatta, hozzá bújt. Ezt a dinamikát remekül mutatja be a híres magyar pszichoanalitikus, *Ferenczi Sándor* által leírt jelenség: *a nyelvzavar a felnőtt és a gyermek között*⁵. E szerint a felnőtt a gyermek pozitív viszonyulását, gyengédség iránti igényét a szexuális fantáziájának kiélésére használja, és visszaél a gyermek kiszolgáltatott, sebezhető helyzetével. Vagyis: a gyermeki szeretetnyilvánítást, kedveskedést primitív, differenciálatlan személyisége folytán az ilyen férfi szexuális kezdeményezésként értelmezi és e szerint reagál rá. Erre példa egy fiatalember, aki előbb a nála jóval idősebb anyával, majd annak érzelmileg súlyosan elhanyagolt, de nagyon értelmes és kedves kilencéves lányával esett szerelemben és került sor köztük szexuális jellegű kapcsolatra is. Amit a férfi erről előadott, az pontosan a nyelvzavar jelensége: „Éreztem a közeledését, hogy megbarátkozott velem és én ezt túllihagtem úgymond. Lovacskáztunk és a nyakamba ült. Én meg puszilgattam az arcán, nyakán. Éreztem, hogy jobban közeledek hozzá, mint kellene. Többször ült az ölemben, többször puszilgattam meg.”

⁵ Kathleen Kelley-Lainé: Szexuális kíváncsiság, trauma és a nyelvzavar. Thalassa, 2000/2–3.
<http://orange.mtapi.hu/thalassa/200023/muhely/kelley.htm>

Az elkövető azt hiheti, ha a gyerek „önként” megy bele a helyzetbe, nem ellenkezik, akkor nem árt neki a szexuális ingerlés, kapcsolat, vagy még olyan kicsi, hogy úgyis elfelejti. Sajnos azonban ez nem így van. A traumának (akkor is trauma, ha nem erőszakkal történik, mert a gyermek érzelmileg, értelmileg, testileg éretlen az élményre) lehetnek azonnal jelentkező lélektani hatásai, amelyek az egész fejlődését befolyásolják, és hosszú távon súlyos patológiákhoz, például borderline személyiségzavarhoz vezethetnek. A legújabb kutatásokból pedig az is kiderült, hogy a gyermekkori szexuális (és egyéb) trauma nyomot hagyhat az agyban, tartós biológiai változást alakíthat ki, ami hajlamossá teheti az illető személyt arra, hogy később súlyos mentális betegségek fejlődjenek ki nála (például pánikbetegség, depresszió stb.)⁶.

Megváltoztatható? Gyógyítható?

A szexuális orientáció olyan mélyen bennünk élő ösztön, amin aligha lehet változtatni. Persze, gondolhatunk bizonyos parafilákiakra úgy mint betegségre, amiből ki lehet gyógyulni, például ha a pszichoterápia eredményeként a személyiség egésze fejlődik, akkor az magával hozhatja e terület érését, gyógyulását is. De sajnos a szakirodalom szerint a terápiás próbálkozások eddig nem vezettek számottevő eredményre. Amit esetleg tenni lehet, az az, hogy a személyiség kontrollfunkcióit próbálják terápia révén javítani, azonban a probléma természetéből fakadóan ez is kevés sikerrel kecsegtet.

⁶ Glen O. Gabbard: i. m.